

સિક્ક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા સેબી એક્ટ, ૧૯૯૨ હેઠળ રચાયેલી વૈધાનિક સંસ્થા છે. સિક્ક્યોરિટીઝના રોકાણકારોનાં હિતનું રક્ષણ કરવા તથા સિક્ક્યોરિટીઝ બજારના વિકાસને વેગ આપવા અને બજારનું નિયમન કરવા માટે તેની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. સિક્ક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરનારાઓનાં હિતનું રક્ષણ કરવાના સેબીના પ્રયાસોમાં રોકાણકારોની ફરિયાદોનું નિરાકરણ એ અગત્યનો હિસ્સો છે.

ક્યારેક કોઈ રોકાણકારને લિસ્ટેડ કંપની કે સેબીમાં નોંધાયેલા ઇન્ટરમિડિયરી (શરબ્રોકર જેવા મધ્યસ્થી)ની સામે ફરિયાદ હોઈ શકે છે. આવામાં રોકાણકારોએ પહેલાં જેની સામે ફરિયાદ હોય તે સંબંધિત કંપની/ઇન્ટરમિડિયરીનો સંપર્ક સાધવો. તેમની પાસેથી સંતોષકારક જવાબ મળે નહીં એવું બનતું હોય છે. આથી રોકાણકારને ખબર હોવી ઘટે કે તેમણે પોતાની ફરિયાદના નિરાકરણ માટે કઈ ઓથોરિટીનો સંપર્ક સાધવો જોઈએ.

સ્ટોક બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટની સામે ફરિયાદ હોય ત્યારે કોનો સંપર્ક સાધવો ?

રોકાણકારને પોતાની ફરિયાદ સંબંધે બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ/લિસ્ટેડ કંપની પાસેથી મળેલા પ્રત્યુત્તરથી સંતોષ ન થાય ત્યારે તેઓ સ્ટોક એક્સચેન્જોમાં અથવા ડિપોઝિટરીમાં ફરિયાદ નોંધાવી શકે છે. બીએસઈ/એનએસઈ/સીડીએસએલ/એનએસડીએલના ચેન્નઈ, મુંબઈ, કોલકાતા અને નવી દિલ્હી એ બધાંમાંથી કોઈપણ કાર્યાલયમાં ફરિયાદ નોંધાવી શકાય છે. ત્યાં પણ નિરાકરણથી સંતોષ ન થાય એ સંજોગોમાં બીએસઈ/એનએસઈએ રોકાણકાર ફરિયાદ નિવારણ સમિતિઓ અથવા પ્રાદેશિક રોકાણકાર ફરિયાદ નિવારણ સમિતિઓની રચના કરી છે. આ મંચ હસ્તીઓ અને ફરિયાદીઓ વચ્ચેના દાવા, વિવાદ અને મતભેદોના હલ લાવવા માટે મધ્યસ્થનું કામ કરે છે. સ્ટોક એક્સચેન્જોએ આ સમિતિઓ સમક્ષ ફરિયાદ કરવા માટે નિર્ધારિત સ્વરૂપ (ફોર્મૅટ) તૈયાર કર્યું છે. સમિતિ પક્ષકારોને બોલાવે છે અને ફરિયાદોના નિરાકરણ માટેના મધ્યસ્થનું કામ કરે છે. વધુ વિગતો માટે

સંબંધિત સ્ટોક એક્સચેન્જની વેબસાઇટ જોઈ જવા વિનંતી. આટલું કર્યા પછી પણ ફરિયાદનું નિરાકરણ થાય નહીં તો રોકાણકાર સંબંધિત સ્ટોક એક્સચેન્જ/ડિપોઝિટરીના નિયમો, પેટા નિયમો અને ધોરણો હેઠળ લવાદ (આર્બિટ્રેશન)માં જઈ શકે છે.

સેબી રોકાણકારોની ફરિયાદોની બાબતે કેવી રીતે કાર્યવાહી કરે છે ?

સેબીમાં રોકાણકારોની ફરિયાદો સ્વીકારવા માટે અને તેમને જાગરૂકતા દ્વારા સહાયરૂપ થવા માટે ઓફિસ ઓફ ઇન્વેસ્ટર આસિસ્ટન્સ એન્ડ એજ્યુકેશન (ઓઆઇએઈ) નામનો ખાસ વિભાગ છે. જે રોકાણકારોને સ્ટોક એક્સચેન્જો/ડિપોઝિટરી પાસેથી પોતાની ફરિયાદનો સંતોષકારક હલ મળ્યો ન હોય તેઓ સેબીમાં પોતાની ફરિયાદો નોંધાવી શકે છે. સ્ટોક બ્રોકર્સ અને ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સને લગતી ફરિયાદો સંબંધિત સ્ટોક એક્સચેન્જ અને ડિપોઝિટરી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે અને સેબી તેમની પાસેથી નિયમિત સમયાંતરે અહેવાલ માગીને તેના પર ધ્યાન રાખે છે. અન્ય ઇન્ટરમિડિયરીઝને લગતી ફરિયાદોના નિરાકરણ માટે સીધો તેમનો જ સંપર્ક સાધવામાં આવે છે અને સેબી તેના પર સતત દેખરેખ રાખે છે. લિસ્ટેડ કંપનીઓ સામેની ફરિયાદો સંબંધિત લિસ્ટેડ કંપનીએ જ હાથ ધરવાની હોય છે અને તેના પર પણ સતત દેખરેખ રાખવામાં આવે છે. કંપનીએ નિર્ધારિત સ્વરૂપમાં એક્શન ટેકન રિપોર્ટ (એટીઆર) નોંધાવવાનો હોય છે. એટીઆર મળ્યા બાદ ફરિયાદ બાબતે થયેલી કાર્યવાહીને અપડેટ કરવામાં આવે છે. જે કિસ્સામાં કંપનીએ આપેલો પ્રત્યુત્તર અધૂરો કે અપૂરતો હોય તેમાં તેના પછીની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે છે. કોઈ હસ્તીએ રોકાણકારની ફરિયાદોના નિરાકરણ માટે કરેલી પ્રક્રિયા સંતોષકારક ન હોય તો તે હસ્તી વિરુદ્ધ કાયદાપાલનની આવશ્યક કાર્યવાહી (એડજ્યુડિકેશન, આદેશ, કાનૂની ખટલો, વગેરે) શરૂ કરવામાં આવે છે.

સેબીમાં કયા પ્રકારની ફરિયાદો હાથ ધરવામાં આવે છે ?

સેબી એક્ટ, ૧૯૯૨, સિક્ક્યોરિટીઝ કોન્ટ્રેક્ટ રેગ્યુલેશન એક્ટ,

૧૯૫૬, ડિપોઝિટરીઝ એક્ટ, ૧૯૯૬ અને તેમના હેઠળ ઘડાયેલાં નિયમો તથા નિયમનો તથા કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ની કલમ ૫૫એ હેઠળ આવરી લેવાયેલાં કાર્યોને લગતી ફરિયાદોને સેબી હાથ ધરે છે. સેબી જે હસ્તીઓ વિરુદ્ધની ફરિયાદો હાથ ધરે છે તે આ પ્રમાણે છે:

- લિસ્ટેડ કંપનીઓ
- સ્ટોક બ્રોકર્સ/સબ-બ્રોકર્સ
- સ્ટોક એક્સચેન્જીસ
- ડિપોઝિટરી
- ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ્સ
- ઇસ્યૂના રજિસ્ટ્રાર્સ/શેર ટ્રાન્સફર એજન્ટ
- મ્યુચ્યુઅલ ફંડ્સ
- પોર્ટફોલિયો મેનેજર્સ
- ઇસ્યૂના બેન્કર્સ
- કલેક્ટિવ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ સ્કીમ્સ
- ક્રેડિટ રેટિંગ એજન્સીઓ
- સિક્ક્યોરિટીઝના કસ્ટોડિયન
- ડિબેન્ચરના ટ્રસ્ટીઓ
- મર્ચન્ટ બેન્કરો
- અન્ડરરાઇટર્સ

બજારમાં ચાલતી ગેરરીતિઓની બાબતે તપાસ કરવા માટે સેબી અલગ ખાતું ધરાવે છે. શેરના ટ્રેડિંગમાં કોઈ ગેરરીતિ દેખાય અથવા ભાવમાં ગોટાળા થતા દેખાય કે પછી ઇનસાઇડર ટ્રેડિંગને સંબંધિત નિયમનોનું ઉલ્લંઘન થતું જણાય તો સેબીને તેની જાણ કરી શકાય છે.

સ્કોર્સ (સેબી કમ્પ્લેઇન્ટ રિઝેસ સિસ્ટમ) એટલે શું ?

સેબીએ ફરિયાદોનું નિરાકરણ લાવવા માટે અપનાવેલી વેબ આધારિત કેન્દ્રીય યંત્રણા એટલે સ્કોર્સ. સ્કોર્સની મદદથી રોકાણકારો પોતાની

ફરિયાદો નોંધાવી શકે છે તથા તેના નિરાકરણ બાબતે કયું કાર્ય થઈ રહ્યું છે તેની સ્થિતિ ગમે તે સ્થળેથી ઓનલાઇન તપાસી શકે છે. આ વ્યવસ્થાને કારણે બજારના ઇન્ટરમિડિયરીઝ અને લિસ્ટેડ કંપનીઓ રોકાણકારોની ફરિયાદો ઓનલાઇન ધોરણે મેળવી શકે છે, તેમનું નિરાકરણ લાવી શકે છે અને નિરાકરણની નોંધ રાખી શકે છે. ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવે ત્યારથી લઈને સેબીમાં તેનું નિરાકરણ લાવ્યા બાદ પ્રકરણ બંધ કરવામાં આવે ત્યાર સુધીનાં કાર્યોને ઓનલાઇન ધોરણે જોઈ શકાય છે અને ફરિયાદના નિરાકરણની પ્રક્રિયા કયા તબક્કે છે તે જાણી શકાય છે. જે રોકાણકારને સ્કોર્સનો પરિચય નથી અથવા તો જેઓ સ્કોર્સનો ઉપયોગ કરી શકવાની સ્થિતિમાં નથી તેઓ સેબીના કોઈપણ કાર્યાલયમાં ભૌતિક સ્વરૂપે ફરિયાદ નોંધાવી શકે છે. આવી ફરિયાદોનું સ્કેનિંગ કરીને તેમને પણ પ્રક્રિયા માટે સ્કોર્સમાં અપલોડ કરવામાં આવે છે.

સ્કોર્સની ખાસિયતો આ પ્રમાણે છે:

- સ્કોર્સ વેબ આધારિત યંત્રણા છે અને ગમે તે સમયે ઓનલાઇન ધોરણે તેની સ્થિતિ તપાસી શકાય છે;
- ઉક્ત વેબસાઇટ પર ગમે તે સ્થળેથી ગમે તે સમયે ફરિયાદો નોંધાવી શકાય છે અને તેમાં સૂચના ઉમેરી શકાય છે;
- ફરિયાદ નોંધાવાય ત્યારે તાત્કાલિક તેની પહોંચ ઈ-મેઇલ મારફતે આપવામાં આવે છે તથા ફરિયાદીને ભાવિ સંદર્ભ માટે વિશિષ્ટ ફરિયાદ નોંધણી ક્રમાંક આપવામાં આવે છે, જેથી ભવિષ્યમાં તેની સ્થિતિ જાણવાનું સહેલું થઈ પડે;
- ફરિયાદ નિરાકરણ માટે સંબંધિત હસ્તીને ફોર્વર્ડ કરવામાં આવે છે;
- સંબંધિત હસ્તી ફરિયાદ સંબંધે લેવાયેલાં પગલાંની નોંધનો એક્શન ટેકન રિપોર્ટ (એટીઆર) અપલોડ કરે છે;
- સેબી એટીઆર પર ધ્યાન આપે છે અને ફરિયાદનું યોગ્ય નિરાકરણ

કરવામાં આવ્યું છે એવી તેને ખાતરી થાય તો તે પ્રકરણ બંધ કરવામાં આવે છે;

- સંબંધિત રોકાણકાર ઉક્ત વેબસાઇટ પર પોતાને અપાયેલો વિશિષ્ટ ફરિયાદ નોંધણી ક્રમાંક દાખલ કરીને ઓનલાઇન ધોરણે તેની સ્થિતિ તપાસી શકે છે;
- સંબંધિત હસ્તી અને સંબંધિત રોકાણકાર એકબીજા પાસે ઓનલાઇન ધોરણે ચોખવટની આપ-લે કરી શકે છે;
- દરેક ફરિયાદમાં થયેલી કાર્યવાહીની નોંધ કરવામાં આવે છે અને
- તમામ ફરિયાદોને કેન્દ્રીય ડેટાબેઝમાં સંગ્રહી રાખવામાં આવે છે અને તેના એમઆઇએસ અહેવાલો બને છે, જેથી સેબી સુધારાનાં યોગ્ય પગલાં લઈ શકે તથા યોગ્ય નીતિવિષયક નિર્ણય લઈ શકે.

સ્કોર્સમાં કેવી રીતે ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવે છે ?

સ્કોર્સની વેબસાઇટ પર ફરિયાદ નોંધાવવા માટે ઇન્વેસ્ટર કોર્નર વિભાગ હેઠળ અપાયેલી કમ્પ્લેઇન્ટ રજિસ્ટ્રેશનની લિંક પર ક્લિક કરો. ફરિયાદ નોંધણી ફોર્મમાં અનેક વ્યક્તિગત વિગતો તથા ફરિયાદને લગતી વિગતો દાખલ કરવાની હોય છે. ફોર્મમાં કેટલાંક ખાનાં ફરજિયાતપણે ભરવાનાં હોય છે, જેમ કે નામ, પત્રવ્યવહારનું સરનામું, રાજ્ય, રોકાણકારનું ઈ-મેઇલ એડ્રેસ. વ્યક્તિગત વિગતો ભર્યા બાદ ફરિયાદનો પ્રકાર, હસ્તીનું નામ, ફરિયાદનું સ્વરૂપ, ટૂંકમાં ફરિયાદની વિગતો (૧૦૦૦ અક્ષરો સુધીમાં) ભરવાનાં હોય છે. ફરિયાદના સમર્થનમાં દરેક પ્રકારની ફરિયાદ માટે ૧ એમબી સુધીની પીડીએફ ફાઇલ સાથે બિડી શકાય છે. ફરિયાદની નોંધણી થયે આ સિસ્ટમ દ્વારા વિશિષ્ટ ફરિયાદ નોંધણી ક્રમાંક સ્ક્રીન પર દેખાય છે, જેની નોંધ ભાવિ સંદર્ભ માટે કરી શકાય છે. આ જ ક્રમાંક સાથેની ફરિયાદની પહોંચ ફરિયાદીએ ફોર્મમાં દાખલ કર્યું હોય તે ઈમેઇલ એડ્રેસ પર મોકલવામાં આવે છે.

ફરિયાદનો પ્રત્યુત્તર કેટલા સમયમાં આપવામાં આવે છે ?

સામાન્ય રીતે ફરિયાદ મળ્યાના થોડા જ દિવસમાં સંબંધિત હસ્તી જવાબ આપે છે. હસ્તીઓએ વ્યવહારુ સમયગાળાની અંદર એક્શન ટેકન રિપોર્ટ સુપરત કરવાનો હોય છે. તેના માટે ૩૦ દિવસ કરતાં વધારે સમય લાગવો જોઈએ નહીં. જોકે, ફરિયાદનું નિરાકરણ લાવવામાં વિવિધ કારણોસર વિલંબ થઈ શકે છે. આ કારણોમાં હસ્તી પાસેથી સંતોષકારક જવાબ ન મળવો, હસ્તીએ/સેબીએ રોકાણકાર પાસેથી માગેલી માહિતી/દસ્તાવેજ ન મળવા, અદાલતી કાર્યવાહી, હસ્તીની ભાળ ન મળવી, કંપનીનું ગાયબ થઈ જવું, વગેરેનો સમાવેશ હોઈ શકે છે.

ફરિયાદોના નિરાકરણ બાબતે કઈ મર્યાદાઓ નડી શકે છે ?

ક્યારેક ફરિયાદનું નિરાકરણ સફળતાપૂર્વક થઈ જાય છે અને હસ્તીને કહેવામાં આવે છે કે તે ફરિયાદીને જવાબ મોકલી આપે. જોકે, અમુક કિસ્સાઓમાં હસ્તી કે કંપની પોતે કંઈ ખોટું નહીં કર્યાનો દાવો કરે છે. એવા વખતે સવાલ ઊભો થાય છે કે કોણે ખોટું કર્યું અને કંઈ ખોટું થયું છે કે નહીં. જો આવું થાય ત્યારે સેબી ન્યાયમૂર્તિ કે લવાદ બની શકે નહીં અને હસ્તી કે કંપનીને ફરિયાદનું નિરાકરણ લાવવા માટે દબાણ કરી શકે નહીં. વળી, સેબી ફરિયાદીના વ્યક્તિગત પ્રતિનિધિ કે એટર્ની બની શકે નહીં. જો રોકાણકારની સાથે કંઈ ખોટું થયું હોય તો સિક્ક્યોરિટીઝ કાયદા તથા અન્ય કાયદા તેમને અગત્યના કાનૂની હક તથા ફરિયાદનો ઉકેલ આપે છે. રોકાણકાર પોતાની મેળે અદાલત, ગ્રાહક અદાલત કે લવાદ મારફતે પોતાની ફરિયાદનું નિરાકરણ લાવવા માટેની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે.

ફરિયાદનો કેસ ક્યારે લવાદમાં મોકલી શકાય છે ?

વિવાદને કારણે સ્ટોક એક્સચેન્જ/ડિપોઝિટરી ફરિયાદનું નિરાકરણ લાવી શકે નહીં ત્યારે રોકાણકાર એક્સચેન્જ/ડિપોઝિટરીનાં નિયમો, પેટા નિયમો અને ધોરણો અનુસાર લવાદ માટે અરજી કરી શકે છે.

જાહેર હિતમાં પ્રસ્તુતકર્તા
સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા
સેબી ભવન, પ્લોટ નં. સીજ-એ, જી બ્લોક, બાંદરા-કુર્લા કોમ્પ્લેક્સ,
બાંદરા (પૂર્વ), મુંબઈ ૪૦૦૦૫૧
ફોન: +૯૧-૨૨-૨૬૪૪૮૧૭૭/૮૮/૮૮

ઉત્તર પ્રાદેશિક કાર્યાલય:
પાંચમા માળે, બેન્ક ઓફ બરોડા બિલ્ડીંગ, ૧૬, સંસદ માર્ગ,
નવી દિલ્હી ૧૧૦૦૦૧
ફોન: બોર્ડ: ૦૧૧-૨૩૭૨૪૦૦૧-૦૫
ફેક્સ: ૦૧૧-૨૩૭૨૪૦૦૬
ઈ-મેઇલ: sebinro@sebi.gov.in

દક્ષિણ પ્રાદેશિક કાર્યાલય
ડી મોન્ટે બિલ્ડીંગ, ત્રીજે માળે, ૩૨, ડી મોન્ટે કોલોની, ટીટીકે રોડ,
અલવરપેટ, ચેન્નઈ ૬૦૦૦૧૮
ફોન: ૦૪૪-૨૪૬૭૪૦૦૦/૨૪૬૭૪૧૫૦
ફેક્સ: ૦૪૪-૨૪૬૭૪૦૦૧/૨૪૮૮૬૬૮૬
ઈ-મેઇલ: sebisro@sebi.gov.in

પૂર્વ પ્રાદેશિક કાર્યાલય
એલ એન્ડ ટી ચેમ્બર્સ, ત્રીજે માળે,
૧૬, કામાક સ્ટ્રીટ,
કોલકાતા ૭૦૦૦૧૭
ફોન: ૦૩૩-૨૩૦૨૩૦૦૦/૨૨૮૭૬૧૦૫-૦૬
ફેક્સ: ૦૩૩-૨૨૮૭૪૩૦૭
ઈ-મેઇલ: sebiro@sebi.gov.in

પશ્ચિમ પ્રાદેશિક કાર્યાલય
યુનિટ નં. ૨, ભોંયતળિયે,
સાકાર ૧, ગાંધીધામ રેલવે સ્ટેશનની નજીક,
નહેરુ બ્રિજની સામે,
આશ્રમ રોડ,
અમદાવાદ ૩૮૦૦૦૮

ફોન: ૦૭૯-૨૬૫૮૩૬૩૩-૩૫
ફેક્સ: ૦૭૯-૨૬૫૮૩૬૩૨
ઈ-મેઇલ: sebiwro@sebi.gov.in

વધુ માહિતી માટે સેબીની વેબસાઇટ જોઈ લેવા વિનંતી.
રોકાણકારોની ફરિયાદો કરી શકે તે માટેની વેબસાઇટ: <http://scores.gov.in>
રોકાણકારોને સહાયરૂપ થતી વેબસાઇટ: <http://investor.sebi.gov.in>

વિશેષ નોંધ: હસ્તી એટલે એન્ટિટી, જેમાં કંપની, બ્રોકર, નાણાકીય સંસ્થા, વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
સ્પષ્ટતા: આ તમામ માહિતી રોકાણકારોની સેવા અર્થે પૂરી પાડવામાં આવી છે તથા તે સામાન્ય સ્વરૂપની છે. તે સેબીની નીતિની જાહેરાત કે કાનૂની અર્થઘટન નથી.

રોકાણકાર અને સ્ટોક બ્રોકર/ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ વચ્ચેના તમામ દાવાઓ, મતભેદો અથવા વિવાદ લવાદને હવાલે કરી શકાય છે. લવાદ માટેનો દાવો ક્યારે અને કેવી રીતે કરી શકાય તેને લગતી માહિતી મેળવવા માટે નીચે જણાવાયેલી વેબસાઇટ જુઓ:

બોમ્બે સ્ટોક એક્સચેન્જ:

<http://www.bseindia.com/invdesk/Arbitrage.asp>

નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ:

http://www.nseindia.com/content/assist/asst_investor.htm

સેન્ટ્રલ ડિપોઝિટરી સર્વિસીસ લિ:

<http://www.cdslindia.com/downloads/operating%20Instruction/chapters-as-of-June-2011.pdf>

નેશનલ સિક્યોરિટીઝ ડિપોઝિટરી લિ:

<https://nsdl.co.in>

અદાલતમાં કાનૂની હડત આપવા કરતાં સરળ લવાદ ઓછો ખર્ચાળ વિકલ્પ હોય છે. જો રોકાણકાર બ્રોકર કે ડિપોઝિટરી પાર્ટિસિપન્ટ પાસે ખાતું ધરાવતા હોય તો તેઓ ઝઘડાના નિકાલ માટે લવાદની મદદ લઈ શકે છે. સંબંધિત પ્રકરણ અમુક મર્યાદાઓ હેઠળ આવતું હોય તો રોકાણકાર લવાદમાં જઈ શકતા નથી. લવાદમાં જવું કે નહીં તેનો નિર્ણય લેતી વખતે રોકાણકારે એ વાતનું ધ્યાન રાખવું જરૂરી છે કે જો બ્રોકર કે ડીપીનો ધંધો બંધ થઈ જાય અથવા તેઓ નાદારી નોંધાવે તો લવાદ કે અદાલતના આદેશ છતાં તેમને કદાચ પોતાના પૈસા પાછા ન મળે. જોકે, સોદાવ્યવહારને લગતી કેટલીક મર્યાદાઓને લીધે સ્ટોક એક્સચેન્જો પોતપોતાની રોકાણકાર રક્ષણ ભંડોળને લગતી માર્ગદર્શિકામાં જણાવાયેલી મર્યાદા સુધી રોકાણકારના કેસના આધારે પોતે જ નિકાલ લાવી દે એવું બની શકે.

લવાદના દાવેદારે દાવો નોંધાવતાં પહેલાં સરળ લવાદને લગતા નિયમોને સમજી લેવા જરૂરી છે. તેમણે યુકાદો પોતાની તરફેણમાં આવે કે ન આવે તેની શક્યતાના આધારે લવાદની પાછળ થનારા ખર્ચનો પણ વિચાર કરી લેવો જોઈએ. રૂા. ૧૦ લાખ સુધીની રકમને લગતો દાવો/પ્રતિદાવો ધરાવતા રોકાણકાર છ મહિનાની અંદર લવાદમાં જાય

તો તેમણે લવાદમાં જવા માટે કોઈ ડિપોઝિટ ભરવી પડતી નથી.

ફરિયાદનું નિરાકરણ આવ્યું ન હોય ત્યારે સેબી કયા સંજોગોમાં કાર્યવાહી કરી શકે છે ?

ફરિયાદનું નિરાકરણ લાવવાની જવાબદારી સંબંધિત હસ્તીની જ હોય છે. જોકે, ઘણા બધા રોકાણકારોની ફરિયાદોનું સંતોષકારક નિરાકરણ નહીં લાવતી હસ્તીઓની સામે સેબી કાર્યવાહી કરી શકે છે.

સેબી કઈ બાબતોને ફરિયાદ ગણતી નથી ?

- અઝ સાથેના ખાનગી કરારને પગલે ઊભા થયેલા ઝઘડાપૂર્ણ અથવા ચોક્કસ સ્વરૂપની ન હોય એવી ફરિયાદો
- જેના સમર્થનમાં દસ્તાવેજો ન હોય તેવા આક્ષેપો
- ફક્ત સૂચનો કરતી હોય અથવા માર્ગદર્શન કે સમજૂતી માગતી હોય એવી બાબતો
- શેરનું ટ્રેડિંગ થતું નથી અથવા તો શેરમાં પ્રવાહિતા નથી એ બાબતે સ્પષ્ટતા માગતી બાબતો
- કંપનીના શેરના ટ્રેડિંગ ભાવથી સંતોષ ન હોય એવા સ્વરૂપની ફરિયાદ
- પ્રાઇવેટ ઓફરના શેરનું લિસ્ટિંગ નહીં થવાને લગતી બાબત
- કંપનીઓ/ઇન્ટરમિડિયરી

સેબી કયા પ્રકારની ફરિયાદો હાથ ધરતું નથી ?

- લિસ્ટેડ થયા વગરની/ડિલિસ્ટ થયેલી/બંધ કરી દેવાયેલી/ફંડચામાં ગયેલી/માંદી કંપનીઓ વિરુદ્ધની ફરિયાદો
- જે ફરિયાદોની બાબતે અદાલતમાં કેસ ચાલી રહ્યો હોય (જેમાં અદાલતી, અર્ધ અદાલતી કાર્યવાહીનો સમાવેશ થાય છે)
- આરબીઆઇ, આઇઆરડીએ, પીએફઆરડીએ, સીસીઆઇ, એફએમસી, વગેરે જેવી નિયમનકારી સંસ્થાઓ હેઠળ અથવા અન્ય મંત્રાલયો, દા.ત. કોર્પોરેટ અફેર્સ મંત્રાલય, વગેરેના કાર્યક્ષેત્ર હેઠળ આવતી ફરિયાદો

અન્ય પ્રકારની ફરિયાદો માટે કયા નિયમનકાર/ઓથોરિટીનો સંપર્ક કરી શકાય ?

અન્ય પ્રકારની ફરિયાદોના નિરાકરણ માટે રોકાણકાર જે નિયમનકાર/ઓથોરિટીનો સંપર્ક સાધી શકે છે તે આ પ્રમાણે છે:

ફરિયાદને સંબંધિત વિષય	નિયમનકાર/ઓથોરિટી
બેન્ક ડિપોઝિટ અને બેન્કિંગ નોન-બેન્કિંગ ફાઇનાન્શિયલ કંપનીઓ (એનબીએફસી)માં રખાયેલી ફિક્સડ ડિપોઝિટ તથા એનબીએફસીને લગતી અન્ય બાબતો	રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા (આરબીઆઇ) http://www.rbi.org.in
વીમા કંપનીઓ/બ્રોકર્સ/એજન્ટ/પ્રોડક્ટ અને સર્વિસ	ઇન્સ્યોરન્સ રેગ્યુલેટરી એન્ડ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (આઇઆરડીએ) http://www.irdaindia.org
મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપનીઓમાં રખાયેલી ફિક્સડ ડિપોઝિટ	કોર્પોરેટ અફેર્સ મંત્રાલય (એમસીએ)
અનલિસ્ટેડ કંપનીઓ	http://www.mca.gov.in
કંપનીઓનો ગેરવહીવટ, કંપનીની નાણાકીય કામગીરી, વાર્ષિક સાધારણ સભા, વાર્ષિક અહેવાલ, લઘુમતી શેરધારકોનાં હિત, પ્રેફરન્શિયલ શેર, વગેરેની ફાળવણી કરવામાં આવી ન હોય તે બાબત તથા અદાલતના આદેશ મુજબ વિલીનીકરણ, એકત્રીકરણ, શેરમૂડીનો ઘટાડો/સમમૂલ્યનો ઘટાડો, વગેરે જેવાં કોર્પોરેટ પગલાં નિધિ કંપનીઓ	

કોમોડિટી	ફોરવર્ડ માર્કેટ્સ કમિશન (એફએમસી - વાયદા બજાર પંચ) http://www.fmc.gov.in
પેન્શન ફંડ	પેન્શન ફંડ રેગ્યુલેટરી એન્ડ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (પીએફઆરડીએ) http://www.pfrda.org.in
મોનોપોલી એન્ડ એન્ટી કોમ્પીટીટિવ ટ્રેડ પ્રેક્ટિસીસ	કોમ્પીટીશન કમિશન ઓફ ઇન્ડિયા (સીસીઆઇ) http://www.cci.gov.in
ચિટ ફંડ્સ	સંબંધિત રાજ્યના રજિસ્ટ્રાર ઓફ ચિટ ફંડ્સ
હાઉસિંગ ફાઇનાન્સ કંપનીઓ	નેશનલ હાઉસિંગ બેન્ક (એનએચબી) http://www.nhb.org.in

સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા
Securities and Exchange Board of India

સેબીમાં રોકાણકારની ફરિયાદ નિવારણ તંત્ર